

אל"מ ש' גבעולי

מה בין הנלעג לנערק

(דילמה של מפקד)

א

באחד ממחזורי קורס הקצינים בצה"ל התלונן רס"ר הבסיס כי לאחר שיצאה פלוגת הצוערים לחופשה בת שבוע ימים, גילה בסיורו שבצאתם זיהמו הצוערים את המרפסות בבוץ נעליהם, לאחר הביקורת.

„מה טעם בביקורת הקפדנית לפני היציאה — שאל הרס"ר — אם בסופו של דבר הם יוצאים ומשאירים, במחילה מכבודכם, טינופת?"

מפקד הבסיס נטה להורות על החזרת הפלוגה מחופ"ש תהיה כדי לנקות את המרפסות.

„יהיה בכך תרגיל חינוכי — אמר — וגם תרגול רשת קריאת-הפתע של הפלוגה, ועם ישראל יצא נשכר פעמיים."

מפקד הפלוגה, חיוור פנים, נלחם בציפורניו ובשיניו לבטל את רוע הגזירה.

„קודם כל — טען — לא כל המרפסות מלוכלכות, ולמה נחזיר את הפלוגה כולה? שנית, אנו בעצמנו אשמים בדבר, שכן אמרנו לצוערים להניח את חפציהם האישיים במרפסת בלכתם לארוחת-הבוקר. היה זה אחר הביקורת, יד גשם ולא רצינו שהחפצים ירטבו. חייבים היינו אנו להבין, שהצוערים בבואם למרפסת לקחת את חפציהם, יכניסו אליה בוץ בנעליהם."

„איזה פרצוף יהיה לנו — הוסיף המ"פ ושאל — אם נחזיר עתה את הצוערים, בעוד שבצאתם לא הקפזנו עליהם שישאירו את המרפסות נקיות?"

„אבל אי-אפשר להשאיר את המרפסות מזוהמות במשך שבוע — טען רס"ר הבסיס — אולי תחזיר רק את דיירי המעונות שמרפסותיהם היו מזוהמות?"

„קודם כל — המשיך המ"פ בטיעונו — רשת-הקריאה אינה בנויה להחזיר חלק מן האנשים. שנית — מדוע צריכים לסבול הצוערים שלמעונותיהם אין מדרכות? והרי זהו שורש הרע, והגורם להכנסת בוץ למעונות אלה."

נלאה מפקד הבסיס מן הדיון, שכן, הרדיפה אחרי הצדק המוחלט היא תמיד עניין מייגע שקשה לעמוד בו. הביט בחוסר סבלנות במ"פ, ושאל אותו בפשטות:

„מה אתה מציע?"

נבון מפקד הפלוגה והשיב: „אינני יודע מה להציע".

„בקיצור — אמר מפקד הבסיס — פעל כרצונך. אני רוצה עוד היום מרפסות נקיות."

כיון מפקד הפלוגה את סגל המדריכים, והביא לפנייהם את הבעיה. „אנו אשמים — אמר — שלא נתנו דעתנו על הדבר לפני צאת הצוערים לחופשתם. אני אינני מוכן להחזיר את הצוערים, אך את המרפסות יש לנקות עוד היום. הבה, על כן, ננקה אנו כעת את המרפסות."

ברטינה הפשילו המדריכים את שרווליהם ועשו מלאכה מושלמת. מפקד הפלוגה ניצח על המלאכה, ובמו ידיו נתן דוגמה אישית נאה.

יפה, לא כך? הצוערים בוודאי צריכים היו להיות אסירי-תודה למ"פ ולסגל, ולכבדם כבוד רב.

מרה טעותכם!

אינני יודע מה חשבו הצוערים בלבם, אך בפועל נראה, כי למשמעת הפלוגה נגרם נזק. עובדה היא, שהצוערים דיברו בלגלוג על אנשי הסגל והדביקו להם כינוי: „סגל שוטפי-המרפסות". בכל מקרה של התנצחות ודין-ודברים, יכולת לשמוע את הפנינה הבאה: „וכי מה ניתן כבר לצפות מסגל שוטפי-המרפסות?" סגל הפלוגה, שהיה „על תקן נעלבים" מכל הפרשה, חיפש עילות לטפול על הצוערים, גברו המתח ו„הכנסות" הדידות — שפע סיפורים לפולקלור צה"ל.

עצוב, לא כן? כזהו עולמנו!

ב

וסיפור שני.

על מ"פ אחר ועל פלוגה אחרת הקרויה פלוגה ד'.

אחרי סדרת המטווחים אמורה היתה הפלוגה לנקות את נשקה, לאחסנו ולצאת לחופשת שבת. סיימו החיילים את הירי וניקו היטב את הנשק. רב-סמל הפלוגה אף הכין מים ורתחים לצורך ניקוי הקנים. הנשק נבדק בקפדנות ונמצא נקי. והנה התיצב המ"פ, נושא את דבריו:

„למדתם, חיילים, להכיר את הרובה. לכל אחד מכם רובה, והוא יודע כעת מה יכול הוא להפיק מרובהו. אבל אינכם יודעים מה היא פלוגת רובאים. מכת-אש של פלוגת רובאים היא לאין ערוך יותר מאשר 100 רובאים בודדים. אנו נדגים לכם עתה את כוחו של מטח פלוגתי."

הציבו המפקדים קורת-עץ בטווח 100 מטרים בשטח המטווחים, וערכו את הפלוגה בשלוש שורות ירי: שורה ראשונה בשכיבה, ברווחים גדולים; שורה שניה בכריעה, בין הרווחים; ושורה שלישית בעמידה. פקד המ"פ לטעון את הרובים, ולאחר מכן ניתנה לחיילים הנדהמים פקודת-אש במטחים, אל קו שחור שעל גב הקורה.

במטח השלישי נגדעה הקורה, והמ"פ פקד על החיילים הממורמרים להריע. נשמע קול ענות חלושה, ורק לאחר שהמ"פ הבהיר, כי גורל חופשת השבת מותנה בעוצמת צעקות ההידד, נשמע ה„כיפק" המיוחל.

ואולם, המ"פ טרם גמר: „חכו, טרם סיימנו! העניין הזה של מטחים אינו פטנט שלי. כל מי שקרא את הספר „אנשי פנפילוב" יודע כיצד הגדוד של מומיש אולי הבקיע דרך מתוך הכיתור הגרמני. מי קרא את הספר?"

אף יד אחת לא הורמה. איש לא קרא את הספר.

„מי מוכן לנחש?" שאל המ"פ.

„באש מטחים!" קרא הגאון של הפלוגה.

„יפה מאוד! — אמר המ"פ — אבל מומיש אולי, גיבור הספר, לא עשה ביקורת-נשק אחרי הירי. ואנחנו נעשה”.

המ"כים והקצינים פשטו בין השורות וגילו מתוך הפלוגה 15 חייל שלא ירו, כי לא רצו לזהם את נשקם. מפקד הפלוגה הציב אותם בשורה לפני הפלוגה ואמר: „חיילי פלוגה ד', אתם בוודאי כועסים עלי על שנתתי פקודת-אש אחרי ניקוי הנשק. אבל אני חיפשתי את חמישה-עשר הפיקחים הללו, ולא היתה לי דרך טובה מזו למצוא אותם.

„הייתי רוצה להטיל עליהם לנקות את כל הנשק של הפלוגה, אך יש לי עיקרון, שכל חייל ינקה את נשקו בעצמו! (ואותו מ"פ — איש-עקרונות היה!) אולם קיבלנו הוראה מטעם הגדוד להשאיר 12 חיילים לשמירה לשבת. נשאיר איפוא את 15 הפיקחים, והם יסדרו את שטח-המטווחים וינקו את תנורי-השדה שבהם הרתחנו מים. בקיצור — יעשו הם כל מלאכה הדורשת עשייה”.

עוד הפלוגה עומדת המומה, וכבר הרס"פ צורח: „הקשב!" ומצדיע למ"פ. האחרון קורץ בעיניו, מחזיר הצדעה חדה, ואומר: „בעוד שעה וחצי — מסדר יציאה לחופשה! פעילות, רבותי!" ומסתלק, והקצינים נים אתו.

סיפור עצוב, לא כן? יתכן שיש בו שמץ של התעללות: להעביד את כל הפלוגה פעם מיותרת בניקוי נשק! לטמון פח לרגלי חיילים! מה דעתכם, בוודאי נמצאו כאלה שהתלוננו על המ"פ?

טעות בידכם!

היה זה אחד הסיפורים שהפלוגה היתה גאה לספרם. המ"פ היה נערץ עליהם. המושג „15 הפיקחים" חזר ונשמע בכל עת שחייל ניסה להשתמש ממילוי תפקידו. הלקח נלמד וגם נזכר.

עצוב, לא כן? כזהו עולמנו!

מדוע מצאתי לנכון לשוב ולספר שתי מעשיות אלו?

משום שטמון בהן לקח חשוב למפקד ולקצין.

אותה פעולה עצמה — כל פעולה — יכולה להיות פעולה חינוכית ברוכה או כישלון מוחלט; הכל תלוי לא רק במה עושים אלא גם בשאלה איך עושים זאת. סגנון העשייה הוא ההופך לעתים את הכישלון להצלחה ואת ההצלחה לכישלון.

האם שגה מ"פ הצוערים כשהטיל על הסגל ועל עצמו לנקות את המרפסות? ההחלטה לא היתה פסולה, אילו לא היה לחניכים ספק במנהיגותו של המ"פ ובמנהיגותם של המדריכים. הוא צריך היה לחשוב היטב, כיצד להציג את פעולתו לפני הפלוגה, לבל תיחשב לו זו כחולשה. היה עליו לצרף לכך מעשה שיש בו גילוי של מנהיגות. יכולתי להציע לו מספר רעיונות. לדוגמה, להטיל על הפלוגה בשובה מן החופשה מבצע עונשין, כגון ניקוש מגרש-קוצים ליד הבסיס והכשרתו למגרש ספורט למדריכים, כשהעקרון המנחה הוא: „אין אנו, המדריכים, משרתים שלכם. אמנם לא רציתי לקלקל לכם את החופשה, אבל כעת שלמו, ושלמו חזק!"

מ"פ ד' הימר הימור של ממש. תארו לכם, למשל, שכל הפלוגה היתה יורה, כולם ללא יוצא מן הכלל — איזה נימוק יכול היה להביא למטווח-מטחים לאחר ניקוי הנשק? ואילו קרה ההיפך, ורק בודדים מכל אנשי הפלוגה היו יורים — נאלץ היה המ"פ לענוש את הפלוגה כולה, וללא ספק היה מסתבך ביחסיו עם החיילים. אך אותו מ"פ הימר והצליח — הודות ליכולתו לנבא את ההתפתחויות, והודות למנהיגותו הטבעית. אתה, הקורא, עלול לבקש לחקות את מעשהו של מ"פ ד', ולהיכשל, חלילה, כישלון חרוץ.

אולם, יש לקח נוסף בשתי מעשיות אלה, ויתכן כי הוא החשוב מכל. הצבא מחנך אנשים למציאות אכזרית, מציאות שבה על אדם להרוג ולא להיהרג.

לכן אך טבעי הוא שהחייל, בחושו האינסטינקטיבי, לומד לכבד את המפקד שאינו רק „יפה-נפש", אלא שהוא גם „ממזר-מצליח". החיילים מחפשים בחושם מפקד, שיובילם לא אל ההקרבה — אלא אל הניצחון. איני מסופק בכך שכל אחד מן הצוערים אולי שיבח את מידותיו הנאצלות של מפקדם, אך מאחר שנעשה הדבר כפי שנעשה, נדף ממנו ריח של חולשה, וניתן לפרשו כאילו עשה מ"פ הצוערים מה שעשה משום שחשש מתגובת חייליו. במציאות המיוחדת של חיי צבא נסלחות מגרעות רבות, אך אין מחילה לחולשה; ויש הגיון בדבר. על כל מפקד לזכור זאת במערכת שיקוליו, שעה שהוא מחליט החלטות של חסד וויתור.

קראתי למ"פ ד' בשם „ממזר-מצליח", ונדמה לי שהכינוי אכן מאפיין דמות זו. באותה מידה קיים בחיי הצבא השם „נוכל-בין-לאומי". גם שם זה נשמע לעיתים בטון המכיל התפעלות והערכה רבה. אך נדמה לי שביטוי זה הינו במישור אחר ואולי בדרגים יותר גבוהים. על כל פנים יפה הביטוי „ממזר-מצליח" לצורכי סיפורי.